

แนวโน้มนและดูทางในอนาคตของความเป็นกลางในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จากผลของการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศของกลุ่มประเทศอาเซียน เมื่อวันที่ ๒๖ - ๒๗ พฤศจิกายน ๑๙๗๑ ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ นอกจากจะได้มีการลงนามร่วมกันในปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ว่าด้วยการกำหนดเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็น "เขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง" ที่ประชุมยังได้ประกาศเจตนารมณ์ร่วมกันว่า การให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นกลาง เป็นวัตถุประสงค์ที่พึงปรารถนา และควรที่จะได้มีการแสวงหาดูทางและวิธีการต่าง ๆ เพื่อที่จะทำให้ความเป็นกลางดังกล่าวเป็นจริงขึ้น

ถึงแม้การกำหนดเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นกลาง จะเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของบรรดาประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียน แต่การกำหนดเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นกลาง ภายใต้การค้ำประกันของ ๓ มหาอำนาจซึ่งได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต และสาธารณรัฐประชาชนจีน ก็ยากที่จะบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายของสมาคมอาเซียนได้ ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลหลายประการ กล่าวคือ

ประการแรก ประเทศในกลุ่มอาเซียนมีเพียง ๕ ประเทศ คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์และไทย จะประกาศความเป็นกลางให้แก่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมดย่อมเป็นไปได้ยาก ในอนาคตหากว่าประเทศในกลุ่มอาเซียน ยังไม่อาจออกแถลงการณ์ร่วมกับกลุ่มประเทศอินโดจีน และพม่า ประกาศภูมิภาคนี้เป็นเขตเป็นกลาง ความเป็นกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ย่อมเป็นไปได้ยาก

ประการที่สอง ประเทศในกลุ่มอาเซียนยังไม่มีสมรรถภาพหรือเสถียรภาพในทางการเมือง และในระดับพัฒนาการทางเศรษฐกิจ ตลอดจนกำลังทางทหารพอที่จะค้ำจุนฐานะของตนได้ ด้วยตนเองได้ และสามารถต้านทานการรุกรานจากภายนอก โดยไม่ต้องพึ่งมหาอำนาจฝ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น

ประการที่สาม ประเทศในกลุ่มอาเซียนยังขาดความสำนึกร่วมกันในระดับภูมิภาค (Regional Consciousness)

ประการที่สี่ การกำหนดเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นกลาง ยังไม่ได้รับการค้าประกันจากประเทศมหาอำนาจ ในปัจจุบันเป็นการยากที่จะให้มหาอำนาจเข้ามาเป็นคู่ค้าประกันเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลางของ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างเป็นทางการ ทั้งนี้เพราะมหาอำนาจแต่ละประเทศยังคงมีความขัดแย้งเกี่ยวกับผลประโยชน์ในบริเวณภูมิภาคนี้ ซึ่งทำให้มหาอำนาจเหล่านี้ยังไม่อาจถอนตัวออกไปได้ในขณะนี้ และผลประโยชน์ของมหาอำนาจก็เป็นสิ่งที่ยากที่จะบ่งชี้ว่าอะไร เป็นเรื่องที่ถูกต้อง

อย่างไรก็ดี โดยที่ข้อเสนอกำหนดเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นกลาง มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ได้มาซึ่งการรับรอง และเคารพต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าเป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง ดังนั้น หนทางแรกที่จะก้าวไปสู่ความเป็นกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็คือ การสร้างความสำนึกร่วมกันในระดับภูมิภาค อันจะนำไปสู่ความร่วมมือกันทางคานต่าง ๆ การลดความขัดแย้งและความแตกแยกในคานต่าง ๆ อันจะเป็นการชักจูงให้มหาอำนาจต้องเข้ามาเกี่ยวข้อง และการละเว้นจากการเข้าไปเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของมหาอำนาจในภูมิภาคและในส่วนต่าง ๆ ของโลก ตลอดจนการสร้างพลังอันเข้มแข็งของชาติในทางการทหารและเศรษฐกิจ ฯลฯ เป็นต้น

ในปัจจุบัน การที่ประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มอาเซียนได้ลงนามร่วมกันในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือ (Treaty of Amity and Cooperation)^๑ ก็อาจกล่าวได้ว่า เป็นส่วนหนึ่งของความพยายามของอาเซียนในการที่จะบรรลุเป้าหมายของการสร้างความเป็นกลางของกลุ่มประเทศอาเซียน ทั้งนี้โดยที่กลุ่มประเทศอาเซียนต่างตระหนักดีว่าสันติภาพ และความเป็นกลางดังกล่าวนี้ จะไร้ความหมายหากว่า ภายในกลุ่มประเทศสมาชิกเอง ยังมีการขัดแย้งกันอยู่ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความสามัคคี และความ เป็นปึกแผ่นภายในกลุ่มประเทศสมาชิก

^๑โปรดดูรายละเอียดของ สนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในภาคผนวก ข.

อนึ่ง การที่ประเทศในกลุ่มอาเซียนได้แสดงออกถึงความปรารถนาที่จะร่วมมือกันกับแต่ละประเทศในอินโดจีน และโคกควายำหลักการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ๕ ประการ ซึ่งประกาศที่บันดุง เพื่อยืนยันความหวังที่จะได้มาซึ่งความร่วมมือกับกลุ่มประเทศในอินโดจีนในอนาคต โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในระบบสังคมและการเมืองว่าจะเป็นอย่างใด ปรารถนาจะพึงมีขึ้นได้นั้น ก็เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความหวังที่อาจเป็นไปได้ของความร่วมมือกันประกาศความเป็นกลางของภูมิภาคได้ในอนาคต

ในปัจจุบัน การที่ประเทศในกลุ่มอาเซียน ได้สละแนวความคิดเกี่ยวกับสงครามเย็นที่กำลังดำเนินอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกไป โดยได้พยายามสร้างความสัมพันธ์และการเจรจาตกลงร่วมมือกันกับประเทศในกลุ่มอินโดจีน พร้อมทั้งเชื่อเชิญให้เข้าร่วมในระบบความร่วมมือส่วนภูมิภาค ซึ่งจะเห็นได้จากการเชื่อเชิญให้เวียดนามเข้าร่วมการประชุมสุดยอดของกลุ่มประเทศอาเซียน ครั้งที่ ๒ ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ระหว่างวันที่ ๔-๕ สิงหาคม ๑๙๗๗ ก็เป็นนิมิตหมายที่ดีของความร่วมมือกันของกลุ่มประเทศที่มีอำนาจ ๒ กลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งอาจจะนำไปสู่สันติภาพของภูมิภาคได้ต่อไป

อย่างไรก็ดี เนื่องจากการกำหนดให้เป็นกลางนั้น เป็นสิ่งซึ่งเป็นไปได้ยาก ดังนั้น ในการที่จะทำให้ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นกลางนั้น ย่อมจะต้องขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหลายประการ กล่าวคือ

๑. จะต้องมีการพัฒนาอยู่ในระดับสูง ซึ่งอย่างน้อยก็เพียงพอที่จะรักษาเสถียรภาพทางการเมือง และความสงบมั่นคงภายในได้พอสมควร
๒. จะต้องมีฐานะทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ล่อแหลมต่อการที่มหาอำนาจที่เกี่ยวข้องอาจใช้เป็นทางผ่าน หรือเป็นยุทธภูมิไคสะควก
๓. จะต้องพร้อมที่จะรักษาผลประโยชน์แห่งอำนาจของประเทศที่มีอิทธิพลเหนืออาณาบริเวณนั้น ๆ ได้ กับจะต้องมีนโยบายข้อสัจจะต่อความเป็นกลางของตน สามารถมีอาวุธยุทธภัณฑ์ และมีสมรรถภาพในการป้องกันความเป็นกลางของตนได้อย่างเข้มแข็ง

๔. โดยทั่วไป ระบบความเป็นกลางถาวรซึ่งประเทศมหาอำนาจที่เกี่ยวข้องได้ตกลงทำสนธิสัญญาให้การรับประกัน หรือให้คำรับรองแก่ประเทศหนึ่งประเทศใดในอาณานิคมหรือในบริเวณหนึ่ง ๆ นั้น ย่อมมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ ต้องการให้อาณานิคมซึ่งประเทศที่เป็นกลางนั้นตั้งอยู่มีความมั่นคงสำหรับสันติภาพอย่างแท้จริง ดังนั้น ประเทศมหาอำนาจจะต้องมีความสุจริตใจที่จะเคารพความเป็นกลางนั้น และจะต้องดำเนินการในทุกวิถีทางให้ประเทศหนึ่งประเทศใดที่คิดจะละเมิด มีความแน่ใจว่า หากมีการละเมิดเกิดขึ้นเมื่อใด ตนจะต้องเผชิญกับการต่อต้านและปราบปรามจากบรรดาประเทศที่ให้การรับประกันความเป็นกลางนั้น

ในปัจจุบัน โดยที่การกำหนดเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นกลาง เป็นเพียงวัตถุประสงค์ที่พึงปรารถนา และยังไม่อาจเป็นไปได้ในขณะนี้ก็ตาม แต่ต่างประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มอาเซียนสามารถที่จะพัฒนาพลังอันเข้มแข็งทั้งทาง เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และความมั่นคงของชาติและของภูมิภาคได้ ความเป็นกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็อาจบรรลุผลได้ในลักษณะความเป็นกลางแบบ "self-neutralization" ซึ่งเป็นการประกาศรับความเป็นกลางร่วมกันของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และความเป็นกลางนี้ ก็จะเป็นการก้าวไปสู่การยกเลิกการคงอยู่ของขอตกลงเกี่ยวกับการป้องกัน รวมทั้งการเข้ามาตั้งกำลังทางทหารของต่างชาติในประเทศเหล่านี้กับมหาอำนาจภายนอก ตามลักษณะของความเป็นกลางตามรูปแบบนี้ มหาอำนาจก็จะไม่ต้องการเข้ามาเกี่ยวข้องกับในฐานะเป็นผู้รับประกันความเป็นกลางต่อไป และการนิ่งเฉยของมหาอำนาจต่อการประกาศความเป็นกลางร่วมกันของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ ก็เป็นสิ่งที่เพียงพอแล้วสำหรับความเป็นกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในยุคซึ่งโลกมีศูนย์กลางอำนาจหลายขั้ว